

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

Pro A. Licinio Archia poeta

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

etiorum itinera, & fori, 1 quàm campi & disciplinarum. Non jam de vita P. Sullæ, sed de sepultura contenditur. vita erepta est superiore iudicio: nunc, ne corpus ejiciatur, laboramus. Quid enim est huic reliqui, quod eum in vita hac teneat? aut quid est, quamobrem hæc cuiquam vita videatur? Nuper is homo fuit in civitate P. Sulla, ut nemo ei se neque honore, neque gratia, neque fortunis antefereat. nunc spoliatus omni dignitate, quæ erepta sunt, non repetit: quod fortuna in malis reliqui fecit, ut cum parente, cum liberis, cum fratre, cum his necessariis lugere suam calamitatem liceat, id sibi ne eripiatis, iudices, vos obiectatur. Te ipsum jam, Torquate, 2 expletum esse hujus miseris par erat: etsi nihil aliud Sullæ, nisi consulatum abstulissetis, tamen eo vos contentos esse oportebat. honoris enim contentio vos ad causam, non inimicitia deduxerunt. Sed cum huic omnia cura honore detracta sint, cum in hac fortuna misera, ac luctuosissima destitutus sit: quid est, quod expetas amplius? lucine hanc usuram eripere vis, plenam lacrymarum, atque inæroris, in qua cum maximo cruciatu, atque dolore retinetur? libenter reddiderit, adempta ignominia foedissimi criminis, an verò inimicum ut expellas? cujus ex miseris, si esse crudelissimus, videndo fructum caperes majores, quàm audiendo. O miserum, & infelicem illum diem, quo consul omnibus centuriis P. Sulla renuntiatus est! ô falsam spem! 3 ô volucrem fortunam! ô cretam cupiditatem! ô præposteram

gratulationem! 4 quàm cito illa omnia ex læticia, & voluptate ad luctum, & lachrymas reciderunt, ut, qui paullo antè consul designatus fuisset, retineret repente nullum vestigium pristinae dignitatis! Quid enim erat mali, quod huic spoliato honore, fama, fortunis, deesse videretur? aut cuè novæ calamitati locus ullus relictus esset? urget eadem fortuna, quæ caput: reperit novum mœrorem: non patitur, hominem calamitosum uno modo afflictum, uno in luctu perire. Sed jam impediatur egomet, iudices, dolore animi, ne de hujus miseria plura dicam. vestra jam sunt partes, iudices: in vestra mansuetudine, atque humanitate causam totam repono. vos & refectione interposita, nihil suspicantibus nobis, repentinè in nos iudices confidistis, ab accusatoribus delecti ad spem acerbitatis, à fortuna nobis ad præsidium innocentia constituti. Ut ego, quid de me pop. Roman. existimaret, quia severus in improbos fueram, laboravi, & quæ prima innocentis mihi defensio est oblata, suscepi: sic vos severitatem iudiciorum quæ per hos menses in homines audacissimos facta est, lenitate ac misericordia mitigare. Hoc cum impetrare à vobis ipsa causa debet: tum est vestri animi, atque virtutis declarare, non esse eos vos ad quos potissimum, interposita refectione, devenire conveniret. In quo ego, iudices, vos, quantum meus amor in vos postulat, tantum hortor, ut communi studio, quoniam in rebus conjuncti sumus, mansuetudine, & misericordia vestra falsam à nobis crudelitatis famam repellamus.

1. Quam campi & disciplinarum. Egregiè & hoc Erfurdensis ille nam vulgata tantum, quam disciplinarum Lambinus ex Stephani m. quàm scela & discipli.

ceps nemo dubitare debeat de lectionis veritate. vulgo, PATIT. 3. O volucrum fortunam. Citat Laur. Valla, dyanon volucrumque sero tunam. 4. Quam cito illa omnia. Gualtinius substitutum euperet omnia.

2. Expletum esse par erat. Id quoque Erfurdienſe exemplar, ut deinde

M. TULLIUS CICERO.

PRO

A. LICINIO ARCHIA POETA.

ORATIO VICESIMA SEXTA.

SYNOPSIS.

Quæstio, An Archia, peregrinus seu non civis sit habendus? Accusator, Gracchus, Reus: Archia. Patronus, Cicero. AAd anno ubi 692.

QUID est in me ingenii, iudices, quod sentio quàm sit exiguum: aut si qua excitatio dicendi, in qua me non infitior mediocriter esse versatum: aut, si huic rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis, ac disciplina profecta, à qua ego nullum confiteor ætatis meæ tempus abhoruisse: eorum rerum omnium vel in primis hic A. Licinius fructum à me repetere propè suo iure debet. Nam quoad longissimè potest mens mea respicere spatium præteriti temporis, & pueritiæ memoriam recordari ultimam,

inde usque repetens, hunc video mihi principem, & ad suscipiendam, & ad ingrediendam rationem horum studiorum existisse. Quod si hæc vox hujus hortatu, præceptisque conformata, nonnullis aliquando saluti fuit: à quo id accepimus, quo ceteris opulari, & alios servare possemus, huic profectò ipsi, quantum est situm in nobis, & opem, & salutem ferre debemus. Ac, ne quis à nobis hoc ita dici fortè miretur, quòd alia quædam in hoc facultas sit ingenii, neque hæc dicendi ratio, aut disciplina: ne nos quidem huic cuncti studio penitus umquam dedisti suimus. 2 Etenim omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, habent

H h 2

1. Ne nos quidem huic cuncti studio. Non male corculum Gallia suæ Claudius Potentius habere nisi studio: sed m. nihil mutant. recepit id tamen in contextum Lambinus.

2. Etenim omnes artes, &c. Arbitratur Gualtinius legendum, sed enim, non malè.

bent quoddam commune vinculum, & quasi cognatione quada-
 3. data inter se continentur. Sed necui veitum mitum esse
 videatur, me in quaestione legitima, & in iudicio publico,
 cum res agatur apud praetorem populi Romani lectissimum
 virum, & apud severissimos iudices, tanto conventu
 hominum, ac frequentia, hoc uti genere dicendi, quod
 non modo à consuetudine iudiciorum, verum etiam à fo-
 rensi sermone abhorreat: quælo à vobis, ut in hac causa
 mihi detis hanc veniam, accommodatam huic reo, vobis,
 quemadmodum spero, non molestant: ut me pro summo
 poeta, atque eruditissimo homine, dicentem, hoc con-
 cursu hominum litteratissimorum, hac vestra humanitate,
 hoc denique praetore exercente iudicium, patiamini de *stu-*
diu humanitatis, ac litterarum, paulo loqui liberius: & in
 ejusmodi persona, quæ propter orium, ac studium, mini-
 4. me in iudiciis, periculisque tractata est, uti propè novo
 quodam, & inusitato genere dicendi. Quod si mihi à vo-
 5. bis tribui, concedique sentiam: perheiam profecto, ut hunc
 A. Licinium non modo non segregandum, cum sit civis,
 à numero civium: verum etiam: si non esset, putetis *afsi-*
scendum fuisse. Nam ut primum ex pueris excessit Archias,
 atque ab iis artibus, quibus ætas puerilis ad humanitatem
 informari solet, se ad scribendi studium contulit: primum
 Antiochiæ (nam ibi natus est, loco nobili, celebri quon-
 dam urbe, & copiosa, atque eruditissimis hominibus, li-
 beralissimisque studiis affluentibus) celeriter antecellere omni-
 bus ingenii gloria contigit. post in ceteris in Asia partibus,
 cunctaque Græciæ, sic ejus adventus celebrabantur, ut fa-
 mam ingenii, expectatio hominis: expectationem, ipsius
 6. 2. adventus, admirationeque superaret. Erat Italia tunc plena
 Græcarum artium, ac disciplinarum: studiaque hæc & in
 Latio vehementius tum colebantur, quam nunc iisdem in
 oppidis: & hic Romæ, propter tranquillitatem reip. non
 negligebantur. Itaque hunc & Tarentini, & Rhegini, &
 Neapolitani, civitate, ceterisque *privilegiis donarunt*: & o-
 mnes, qui aliquid de ingenio poterant iudicare, cognitio-
 ne, atque hospitio dignum existimarent. Hac tanta cele-
 britate famæ cum esset jam absentibus notus, Romam ve-
 nit, Mario consule, & Catulo. nactus est primum consule
 eos, quorum alter res ad scribendum maximas, alter
 cum res gestas, tum etiam studium, atque aureis adhibere
 posset. Statim Luculli, cum prætextatus etiam tum Ar-
 chias esset, eum *domum suam* receperunt, 3. sed etiam hoc
 non solum ingenii, ac litterarum, verum etiam naturæ,
 atque virtutis, ut domus, quæ hujus *adolescens* prima fue-
 6. 3. rit, eadem esset familiarissima senectuti. Erat temporibus
 illis jucundus Q. Metello illi, Numidico, & ejus Pio Fi-
 lio, audiebatur à M. Æmilio: vivebat cum Q. Catulo, &
 patre, & filio. à L. Crasso colebatur: Lucullus verò, &
 Drusum, & Octavios, & Caronem, & totam Hortensio-
 rum domum, devinctam consuetudine cum teneret, assi-
 etebatur summo honore, quod eum non solum colebant,
 qui aliquid percipere, atque audire studebant, verum et-
 iam, si qui forte *simulabant*. Interim satis longo intervallo,

cum esset cum L. Lucullo in Ciliciam profectus, & cum
 ex ea provincia cum eodem Lucullo decederet, venit Hera-
 cleam: quæ cum esset civitas æquissimo jure, ac toedere,
 adscribi se in eam civitatem voluit: idque, cum ipse per se
 dignus putaretur, tum auctoritate, & gratia Luculli ab He-
 ractienibus impetravit. 5. Data est civitas Silyani lege, & 7.
 Carbonis, SI QVI FÖDERATIS CIVITATIBVS ADSCRIP-
 TI FVISSENT: SI TVM, CVM LEX FERRETVR, IN
 ITALIA DOMICILIVM HABVSSENT: & SI SEXAGI-
 TA DIEBV APVD PRAETOREM ESSENT PROFESSI.
 Cum hic domicilium Romæ multos jam annos haberet,
 professus est apud prætorem Q. Metellum, familiarissimum
 suum. Si nihil aliud, nisi de civitate, ac lege dicimus, nihil
 dico amplius: causa dicta est. 6. quid enim horum infir-
 mari, Grati, potest? Heracleæ ne 7. esse tum adscriptum ne-
 gabis? Adest vir summa auctoritate, & religione, & hinc
 8. M. Lucullus, qui se non opinari, sed *scire*: non audivisse,
 sed vidisse: non interuisse, sed egisse dicit. Adiunt Hera-
 clienses legati, nobilissimi homines, 9. hujus iudicii causa,
 cum mandatis, & cum publico testimonio venerunt, qui
 hunc 10. adscriptum Heractiensem dicunt. Hic tu tabulas
 desideras Heractiensem publicas, quas Italico bello, in cen-
 so tabulario, interisse scimus omnes. Est ridiculum, ad ea,
 quæ habemus, nihil dicere: quærere quæ habere non pos-
 sumus: & de hominum memoria tacere, litterarum memo-
 riam flagitare: & cum habeas amplissimi viri religio-
 nem, integerimi municipii iururandum, indeinque: ea,
 quæ *depravata* nullo modo possunt, repudiare: tabulas,
 quas idem dicis solere corumpi, desiderare. At domici-
 11. lium Romæ non habuit: is, qui tot annis ante civitatem
 datam, sedem omnium rerum, ac fortunarum suarum Romæ
 collocavit. At non est professus. Immo verò iis tabulis
 professus, quæ solæ ex illa professione, collegioque præto-
 rum, obtinent publicarum tabularum *auctoritatem*. Nam
 cum Appii tabulæ, negligentiùs asservata dicerentur, Gabi-
 nini, quamdiu incolumis fuit, levitas, post damnatio-
 nem, calamitas, omnem tabularum fidem resignasset. Me-
 tellus, homo sanctissimus, modestissimique omnium,
 tanta diligentia fuit, ut ad L. Lentulum prætorem, & d. ju-
 dices venierit, & unius nominis litura se commotum esse
 dixerit. His igitur tabulis nullam lituram in nomen A.
 Licinii videtis. Quæ cum ita sint, quid est, quod de ejus
 12. civitate dubitetis, præsertim cum aliis quoque in civitati-
 bus fuerit adscriptus? Etenim cum mediocribus multis,
 & aut nulla, aut humiliter aliqua arte prædiis, *gratuito* civi-
 tatem in Græcia homines impetiebantur, Rhegiones cre-
 do, aut Locrensis, aut Neapolitanos, aut Tarentinos,
 quod scenicis artificibus largiri solebant, id huic, summa
 ingenii prædicio gloria, noluisse. Quid? cum ceteri non
 modo post civitatem datam, sed etiam 13. post legem Pa-
 piam, aliquo modo in eorum municipiorum tabulas irre-
 14. pserint: hic, qui nec utitur quidem illis, in quibus est scri-
 ptus, quod semper se *Heractiensem esse* voluit, *reicietur?*
 Censu nostris requiritur scilicet. est enim obicium pro-
 15. ximis

1. *Apud paribus cunctaque Græciæ*. Secutus sum scriptos libros & an-
 que culos, vulgè, cunctaque Græciæ: quod malebat Puteanus.
 2. *Adventus admiratioque superaret*. Pal. nonus: *admiratioqueque*,
 quasi dicat auctam præcens à famam, contra quam vulgè soleat. Guel-
 mius arguitur existimabat: ut famam ingenti expectatio: expectatio
 hominis ipsius adventus, &c.
 3. *Sed etiam hoc, &c.* Sic omnes veter. scripsi edicque retentiores, sed
 nam hoc. Tò. fuit, quoque abjecti, iisdem scriptis auctoribus.
 4. *In Siciliam profectus*. Reddi lectioem veterum edd. confirmatam,
 non solum omnibus Pall. sed & libris S. Victoris, Bosqueti, Ca-
 jacti, Gembl. Erford. quæ citat Guelmius.
 5. *Data est civitas Silyani lege*. Ita quidem hodie vulgatur: sed mss.
 tamen Silyani aut Sallani. alterum est à Criticis, de quo videndi ii qui
 scripserunt de Romanorum legibus.
 6. *Quid enim horum infirmatis, Grati, potest?* Est ab Erfordiano, cui al-
 iudicium nostris, aliorumque, in quibus *grati*, prius cunctis Græciæ, sed 2vo

illo recentiori quippe in antiquioribus vultur item illud *grati*. Guel-
 mius putabat intelligi posse de *gratiis* illo qui poetica scripsit.
 7. *Isse tum adscriptum ne gabis?* Vulgè cum. sed non scripsi modo
 sed etiam cum majorum sculo alterum, servant, intellige cum è Sici-
 lia decederet cum Lucullo.
 8. *M. Lucullus*. Coactos sum legni omnes libros, cetero, L. Lucullus,
 ut fracti Legatus fuerit in Sicilia, quod & probat P. Victorius. xxviii.
 Var. lect. cap. 8.
 9. *Hasse iudicii causa*. Lectio recepta præposuerat, qui hujus &c.
 sed verbum illud excludit omnia membranaceis, imò & edd.
 exoleris, quid quæd & Pal. sec. pokes quoque non agnoscit alteram
 qui? bene, ut patet.
 10. *Ades prim Heractiensem*. Lambinus coniectura, Heractia esse non
 male, sed motivationem sententiam nullam postulat plana & perspicua.
 11. *Post legem Papiam*. De peregrinis urbe pellendis, nam Ant. Au-
 gustinus male corrigi Papiam.

ximis censoribus, hunc cum clarissimo imperatore, L. Lucullo, apud exercitum fuisse. superioribus, cum eodem quaestore fuisse in Asia: primis, Julio, & Crasso, nullam populi partem esse censam. Sed, quoniam *census* non jus civitatis confirmat, ac tantummodo indicat, eum, qui sit census, ita se jam tum gessisse pro cive: iis temporibus quæ tu criminaris, ne ipsius quidem iudicio eum in civium Roman. jure esse versatum: & testamentum sæpe fecit nostris legibus, & adit hæreditates civium Rom. & in beneficiis ad prætorium delatus est à L. Lucullo prætor, & consule. Quæ argumenta, si qua potes, numquam enim hic neque suo, neque amicorum iudicio revincetur. 2. *Quæ res à nobis, Grati, cur tantopere hoc homine delibemur.* Quia suppeditat nobis, ubi & animus ex hoc forensi strepitu reficiatur, & aures convitio desesse consequant. An tu existimas aut suppeditare nobis posse, quod quotidie dicimus in tanta varietate rerum nisi animos nostros doctrina excolamus: aut ferre animos tantam posse contentionem, nisi eos doctrina eadem relaxemus? Ego verò fateor, hæc his studiis esse deditum. ceteros pudeat, si qui ita se litteris abdididerunt, ut nihil possint ex his neque ad communem afferre fructum, neque in aspectum, lucemque proferrere. me autem quid pudeat, qui tot annos ita vivo iudices, & ut ab nullis unquam in me tempore aut commodo, aut otium meum abstraxerit, aut voluptas avocarit, aut denique somnus retardarit? Quare quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenseat, si, quantum ceteris ad suas res obeundas, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates, & ad ipsam requiem animi, & corporis conceditur temporum: quantum alii tribuunt tempestivis conviviis: quantum denique alex, quantum pilæ; tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumfero? Atque hoc aded mihi concedendum est magis, quod ex his studiis, hæc quoque censeatur oratio, & facultas: quæ quancumque in me, numquam amicorum periculis defuit. quæ si cui levior videtur: illa quidem certè, quæ summa sunt, ex quo fonte hauriam, sentio. Nam, nisi multorum præceptis, multisque litteris mihi ab adolescentia fuississem, *NON ERAS* in vita magno opere expectandum, nisi laudem, atque honestatem: in ea autem persequenda omnes cruciatus corporis, omnia pericula mortis, atque exitii, parvi esse dicenda: namquam me pro salute vestra in tot, ac tantas dimicationes, atque in hos profligatorum hominum quotidianos impetus objecissem. Sed pleni omnes sunt libri, pleni sapientum voces, plena exemplorum vetustas: quæ jacerent in tenebris omnia, nisi *litterarum lumen* accederet. Quam multas nobis *imagines*, non solum ad intuendum, verum etiam ad imitandum, fortissimorum virorum, expressas, scriptores & Græci, & Latini reliquerunt? quas ego mihi semper in administranda rep. proponens, animum & mentem meam ipsa cogitatione hominum excellentium conformabam. Quæret quispiam, quid? illi ipsi summi viri, quorum virtutes lit-

teris proditæ sunt, istane doctrina, quam tu laudibus effers, eruditi fuerunt? Difficile est hoc de omnibus confirmare. sed tamen est certum, quid respondeam. Ego multos homines excellenti animo, ac virtute fuisse, & sine doctrina, naturæ ipsius habitu propè divino, per se ipsos & moderatos, & gravis existisse fateor. etiam illud adjungo, *SÆPIUS* ad laudem, atque virtutem naturam sine doctrina, quam sine natura valuisse doctrinam. Atque idem ego contendo, *CVM* AD naturam eximiam, atque illustrem accesserit ratio quadam, confirmatioque doctrinæ: tum illud nescio quid præclarum, ac singulare solere existere. Ex hoc esse hunc numero, quem patres nostri viderunt, *divinum hominem*, Africanum: ex hoc C. Lzilius, L. Furium, moderatissimos homines, & continentissimos: ex hoc fortissimum virum, & illis temporibus doctissimum, M. Catonem illum senem: qui profectò *SÆPIUS* ad percipiendam, colendamque virtutem, literis adjuvarentur, numquam se ad earum studiū contulissent. Quod si non hic tantus fructus ostenderetur, & si ex his studiis *delibatio sola* peteretur: tamen, ut opinor, hæc animi adversionem, humanissimam, ac liberalissimam judicaretis. Nam ceteræ neque temporum sunt, neque ætatum omnium, neque locorum. hæc studia *ADOLESCENTIAM* agunt, senectutem oblectant, secunda res ornant adversis perfugium, ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur. Quod si ipsi hæc neque attingere, neque sensu nostro gustare possemus, tamen ea mirari deberemus, etiam cum in aliis videremus. Quis nostrum tam animo agresti, ac duro fuit, ut Roscii morte nuper non commoveretur? qui cum esset senex mortuus, tamen, propter, excellentem ætem, ac venustatem, videbatur omnino *mors non debuisset*. Ergo ille corporis motu tantum amorè sibi conciliabat à nobis omnibus: nos animorum incredibile motus, celeritatemque ingeniorum negligemus? Quoties ego hunc Archiam vidi, iudices, (ut enim vestra benignitate, quoniam me in hoc novo genere dicendi tam diligenter attenditis, quoties ego hunc vidi, cum litteram scripserit nullam, magnum numerum optimorum versuum de his ipsis rebus, que tum agerentur, dicere ex tempore quoties revocatum eandem rem dicere, commutatis verbis, atque sententiis? Quæ verò accuratè, cogitateque scripserit: ea sic vidi probari, ut ad veterum scriptorum laudem pervenirent. Hunc non ego diligam? non admitem? non omni ratione defendendum putem? At qui sic à summis hominibus, eruditissimisque accepimus, *CETERRARVM* rerum studia, & doctrina, & præceptis, & arte consistere: poetam naturam ipsa valere, & mentis viribus excitari, & quasi *divino quoddam spiritu inflari*. Quare suo jure noster ille Ennius *sanctos* appellat *poetas*, quod quasi deorum aliquo dono, atque munere *in* commendati nobis esse videantur. Sit igitur, iudices, sanctum, apud vos, humanissimos homines, hoc poetæ nomen, quod

H h 3 nulla

1. *Esse censam.* Aliquot mss. Pall. *censum*, quomodo & primitus censi.
 2. *Quæ res, à nobis, Grati.* Haud aliter Erturd. nam Pall. non *Grati*, ceteri sicut *Grati* spaciè sanè *Grate*.
 3. *Ut ab nullis unquam in tempore aut commodo aut otium.* Et. Ita Palatinus plerique neque aliter quos excussit P. Victorius, qui lectionem istam stabilis lib. II. Var. lect. cap. 6, *tempus* notare etiam *periculum*, jam notum est.
 4. *Tribuunt tempestivis conviviis.* Interferat hæc quoque *intemperantia*, sed præter omnes mss. item edd. rejectas, paulò antea etiam, *repositum temperans*, illi sicut libris actionibus. male hæc *temperans*.
 5. *Hæc quoque erantur.* Ita Gruteri mss. neque aliter editio princeps. nam ceteri mss. non sicut ferè habent *erantur*, quemadmodum vulgata. inceptè, certè nullo lepore: ut multis exemplis firmat Gualdinus, hæc *otiose* producendis. *erantur* enim est æstimari. in pretio haberi.
 6. *Hæc tamen adversum.* Securus sicut apices litterarum Palatinæ noni, cui accedunt ceteri, in quibus *adversum* non, quod & in olim cullis. nam quod hodie in libris habitat, *adversum* est coniectura non Laz. Bonamicus. Marerus maluit *adversum*, quomodo est in

no scripto Cuiacii. sed bene propugnat illud nostrum P. Victorius lib. XXI. cap. 7. qui consulatur.
 7. *Adolescentiam agunt.* Sic reponi iussit Marerus libro XII. Var. lect. cap. 15. & ante eum P. Victorius lib. XXVI. Var. cap. 14. neque aliter vetustius editi, omnesque mss. nostri recentiores critici maluerunt, *adunt*. minus rectè sed *non agunt* placuit Gualdino: malebat enim *adunt*, egregia conjectura. eos enim adolescentium litteræ, iis entis sic ingenii nativa indoles, hebes alias.
 8. *Qui cum esset senex mortuus.* Maluissimè, qui *est* senex, duabus aliis vocibus remotis.
 9. *Divinus quoddam spiritu inflari.* Est à mss. nostris omnibus, & id propius ad vim Græci verò: *divinus quoddam spiritu inflari*, quam quod publicatur.
 10. *Commendati nobis esse videantur.* Accedo Gualdini conjecturæ, *commendati*, quæ vox sæpius migravit in alteram, ut pluribus ostendit ante XXIV. fere annos, in Anna ad versionibus meis ad Senecam Philosophum.

nullamquam barbaria violavit. 1 Saxa & solitudines voci respondent, bestiae saepe immanes cantu stentant, atque consulant; nos instituti rebus optimis non poetarum voce moveamur? Homerum Colophonii civem esse dicunt suum; Chii suum vendicant, Salaminii repetunt, Smyrnaei verò suum esse confirmant. itaque etiam delubrum ejus in oppido dedicaverunt. permulti alii praeterea pugnant inter se, atque contendunt. Ergo illi alienum, quia poeta fuit, post mortem etiam expetunt: nos huic virtuti, qui & voluntate, & legibus nosker est, repudiabimus? praesertim cum omne olim studium, atque omne ingenium contulerit Archias ad populi Romani gloriam, laudemque celebrandam? nam & Cimbricas res adolescens attingit, & ipsi illi C. Mario, qui durior ad haec studia videbatur, jucundus fuit. **NE QVE ENIM** quisquam est tam avertius à Musis, qui non mandari versibus aeternum suorum laborum facile praconium patiatur. Themistoclem illum, summum Athenis virum, dixisse ajunt, cum ex eo quaereret, quod aeterna, aut ejus vocem libensimè audiret: ejus, à quo sua virtus optimè predicaretur. Itaque ille Marius item eximie 3 L. Plotium dilexit: cujus ingenio 21. putabat, ea, quae gesserat, posse celebrari. Mithridaticum verò bellum magnum, atque difficile, & in multa varietate, terra, marique versatum, totum ab hoc expressum est: qui libri non modò L. Lucullum, fortissimum, & clarissimum virum, verum etiam populi Rom. nomen illustrent. Populus enim Rom. aperuit, Lucullo imperante. Pontum, & regis quondam opibus, & ipsa natura regionis vallatum: populi Rom. exercitus, eodem duce, non maxima manu innumerabile Armeniorum copias fudit: populi Rom. laus est, urbem amicissimam Cyzicenorum, ejusdem consilio, ex omni impetu regio, ac totius belli ore, ac faucibus ereptam esse, atque servatam: nostra semper feretur, & praedicabitur, L. Lucullo dimicante, cum interfectu ducebus depressa hostium classis, & incredibilis apud Tenedum pugna illa navalis: nostra sunt tropaea, nostra monumenta, nostri triumphi. Quare, quorum ingenii haec feruntur, 22. ab iis populi Romani fama celebratur. Carus fuit Africano superiori noster Ennius. itaq; etiam in sepulchro Scipionum putatur is esse 4 constitutus, è marmore. At is laudibus certe non solum ipsi, qui laudantur, sed etiam populi Romani nomen ornatur. In coelum hujus proavus Caro tollitur, magnus honos populi Romani reb. adjungitur. omnes denique illi maximi, Marcelli, Fulvii, non sine communis nostrum laude decorantur. Ergo illum, qui haec fecerat, Rudium hominem, majores nostri in civitatem receperunt: nos hunc Heraclensem, multis civitatibus expetitum, in hac autem legibus constitutum, de nostra civitate 23. te ejiciemus? Nam si quis minorem gloria fructum putat ex Graecis versibus percipi, quam ex Latinis, vehementer errat, propterea quòd Graeca leguntur in omnibus ferè gentibus: Latina suis finibus, exiguis sanè, continentur. Quare si res haec, quas gestimus, orbis terrarum regionibus definiuntur:

1. Saxa & solitudines voci respondent. Sic citat Victorius l. xiii. cap. 16. ubi hunc locum tuetur contra Quintilianum: sed ead. vet. & mss. nostri verò.
2. Noster est repudiabimus? Pall. aliique scripti repudiemus.
3. L. Plotium dilexit. Lambinus Plautius. idem id quidem, sed libri, ut edidi.
4. Constitutus è marmore. At is laudibus. Antiquitus editi, item Pall. nostrum aliorumque membranaceis, institutum è marmoreis laudibus. Guelmianus arbitratur lacunam heic esse majorem, quam quisvis è vulgo suspicari possit.
5. Quos minus manuum nostrarum tela pervenerit, &c. Monit. P. Victorius lib. 1. Var. cap. 4. à pluribus scriptis abesse minus; & verò non agnoscunt Pall. sec. tert. sed habent tamen alii, etiam ille nonus; omnesque Guelmianus qui Guelmianus conjiciebat, quo eminus manuum, &c. at ego semper paravi ob similitudinem delituisse syllabam, & fuisse primitus, quo continet manuum.
6. Nisi libenter exstiteret. Sic quidem legimus, non malè forsan. at

eupere debemus; quòd minus manuum nostrarum tela pervenerint, eodem gloriam, famamque penetrare: quòd cum ipsis populis, de quorum rebus scribitur, haec amplexa sunt: tum is certè, qui de vita gloriae causa, dimicant, hoc maximum & periculorum incrementum est, & laborum. Quam multos scriptores rerum suarum Magnus ille Alexander secum habuisse dicitur? Atque is tamen, cum in Sigeo ad Achillis tumulum adstiteret, O fortunato, inquit, adulescenti, qui tua virtute Homerum praconem inveneris. Et verè nam 6 nisi Ilias illa exstiteret: idem tumulus, qui corpus ejus contexerat, nomen etiam obruisset. Quid? noster hic Magnus, qui cum virtute fortunam adaequavit, nonne Theophanem Mityenarum, scriptorem rerum suarum, in concione militum civitate donavit, & nostri illi, fortes viri, sed rustici, ac milites, dulcedine quadam gloria commoti, quasi participes ejusdem laudis, magno illud clamore approbaverunt? Itaque, credo, si civis Romanus Archias legibus non esset, ut ab aliquo imperatore civitate donaretur, perficere non potuit. Sulla, cum Hispanos, & Gallos donaret: credo, hunc petentem repudiasset: quem nos in concione vidimus, cum ei libellum 7 malus poeta de populo subjecisset, quòd epigramma in eum fecisset tantummodo alternis versibus longiusculis, statim ex iis rebus, quas tunc vendebat, jubere ei praemium tribui sub ea conditione, nequid postea scriberet. Qui sedulitatem mali poetæ duxerit aliquo tamen praemio dignam, & cujus ingenium, & virtutem in scribendo, & copiam non expetisset? Quid? ad Q. Merello Pio, familiarissimo suo, qui civitate multis donavit, neq; per se, neque per Lucullum impetravisset? qui praesertim utique eò de suis rebus scribi cuperet, ut etiam Cordubæ natis poetis, pingue quiddam sonantibus, atque peregrinum, tamen aureis suas deberet. Neque enim est hoc dissimulandum, quòd obscurari non potest: sed pra nobis ferendum: ΤΡΑΝΙ ΜΥΑ omneis laudis studio: & optimus quisque maximè gloria ducitur. Ipsi illi Philosophi, 9 etiam in illis libellis, quos de contemnenda gloria scribitur, nomen suum inscribant: in eo ipso, in quo praedicationem, nobilitatemque despiciunt, praedicari de se, ac nominari volunt, Decimus quidem Brutus sumus ille vir, & imperator, Attii, amicissimi sui carminibus, temple rum ac monumentorum aditus exornavit suorum. Jam verò ille, qui cum Aetolis, Ennio comite, bellavit, Fulvius, non dubitavit Martis manibus *Missi conferre*. Quare, in qua urbe imperatores propè armati, poetarum nomen, & Mularum delubra coluerunt, in ea non debent togati iudices à Musarum honore, & poetarum salute abhorre. Atque, ut id libentius faciatis, jam me vobis, iudices, indicabo, & de meo quodam amore gloriae, nimis acri fortasse, verum tamen honesto, vobis confitebor. Nam, quas res nos in consultiu nostro vobiscum simul pro salute 10 hujus urbis, atque imperii, & pro vita civium, proque universa republica gestimus, attingit hic versibus, atque inchoavit: quibus auditis, quòd mihi magna res, & jucunda visa est, 11 hunc ad

vetus editio & mss. omnes omnium, nisi illi ars illa esset, hoc moneo, quòd Marcus hodierna secutus exemplaria, in quibus, nisi Ilias exstiteret illa; conjiciat, nisi Ilias exstiteret, ille idem tumulus, &c.
7. Malus poeta de populo. Dicitur malus videtur Guelmiano è glossa irreplisse, ex his, quae mox sequuntur.
8. Cujus ingenium & virtutem. Haud aliter Pall. & aliorum scripti, vulgo, hujus. sed *Missi conferre*, & aptius alterum. notandumque Pall. praeterea nonnum habere; eorum non exstiteret quòd habuerim pro auctoris genuino.
9. Etiam illa Philippi. Vulgarij addunt praepositionem in, sed non habent illa men brant.
10. Hujus aequi aequi imperii. Guelmianus mss. hujus aequi imperii, aut aequi imperii, quòd aequi in Pall. quoque nostris, quorum tamen pr. quare. & eò no primum, hujusce imperii: credo verum esse.
11. Hunc ad praeparandum heretarij sum. Meliores mss. adheretarij, alij heretarij; ita quidem, ut men brant una Cujacii cum prius alterum perscripserunt, id deleverint, expresso posteriore.

ad perficiendum hortatus sum. *NVLLA* enim virtus aliam mercedem laborum, periculorumque desiderat, præter hanc laudis, & gloriæ: qua quidem detracta, iudice, quid est, quod in hoc tam exiguo vitæ *curriculo*, & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus? Certe, si *NITIL* animus præsentiret in posterum, & si, quibus regionibus vitæ spatium circumscriptum est, eisdem omnibus cogitationes terminaret suis: nec tantis se laboribus frangeret, neque tot curis, vigiliisque angeretur, neque toties de vita ipsa dimicaret. nunc insidet quædam in optimo quoque *virtus*, quæ nocteis, & dies animum gloriæ stimulis concitat, atque admonet, non cum vitæ tempore esse dimittendam commendationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. An verò tam parvi animi videamur esse omnes, qui in republica, atque in his vitæ periculis, laboribusque versamur, ut, cum usque ad extremum spatium, nullum transquillum, atque *otiosum spiritum* duxerimus, nobiscum simul moritura omnia arbitremur? An, cum statuas, & imagines, non animorum simulacra, sed corporum, studiosè multi summi homines reliquerunt, consiliorum relinquere, ac virtutum nostrarum effigiem nonne multo male debemus, summis ingeniiis expressam, & politam? Ego verò omnia, quæ gerebam, jam tum in gerendo *spargere* me, ac disseminare arbitrabar in orbis terræ memoriam sempiternam. Hæc verò

sive à me sensu post mortem i abfuturæ est, sive, ut sapientissimi homines putaverunt, ad aliquam *animi* mei partem pertinebit: nunc quidem certè cogitatione quadam, speque delector. Quare conservate, iudices, hominem pudore, quem amicorum *studii* videtis comprobari, tum dignitate, tum etiam venustate: ingenio autem tanto, quantum id convenit existimari, quod summorum hominum ingeniiis expetitur esse videatis: causa verò ejusmodi, quæ beneficio legis, auctoritate municipii, testimonio Luculli, tabulis Metelli comprobetur. Quæ cum ita sint: petimus à vobis, iudices, siqua non modo humana, verum etiam divina in tantis negotiis commendatio debet esse: ut eum, qui vos, qui vestros imperatores, qui populi Rom. res gestas semper ornavit: qui etiam his recentibus nostris, vestrisque domesticis periculis *æternum se testimonium* laudum daturum esse proficetur: 3 quique est eo numero, qui semper apud omnes *sancti* sunt habitus, atque dicti: sic in vestram accipiat fidem, ut humanitate vestra levatus potius, quàm acerbitate violatus esse videatur. Quæ de causa pro mea consuetudine, breviter, simpliciterque dixi, iudices, ea confido probata esse omnibus: 4 quæ non fori, neque judiciali consuetudine, & de hominis ingenio, & communiter de ipsius studio locutus sum, ea, iudices, à vobis spero esse in bonam partem accepta: ab eo, qui iudicium exercet, certè scio.

1. *Abfuturæ est, &c.* ad aliquam animi mei partem pertinebit.] Sic potior est mss. non sunt, aut pertinebunt. testatque etiam in hisdem animi, nec probem Mureti, ad reliquam mei partem: de quo tamen videatur amicus noster Scottus lib. 2. Nodor. cap. 1.

2. *Quam amicorum videtis comprobari sua dignitate tum venustate.*] Hæc est lectio plurium mss. quorum omnes excludunt, vocem *studii*, & amplectuntur *venustate*, non *venustate* pro ultimo tamen pugnat præter Muretum lib. x. 11. Var. lect. cap. 15. Williomarus lib. 13.

contra Titium cap. 9. contra quos stat noster Scottus d. libro 1. cap. 9.

3. *Isque est eo numero.*] Vulgata, *quique est eo numero*, sed contra omnes scriptos, & vetustè culos, imo & V. Florianam.

4. *Quæ non fori neque judiciali consuetudine.*] Editio princeps, *quæ firmè à me judiciali cons.* neque locus Pall. & Guelmiani, nisi quod si *judiciali*que. Habet ego aliquando mss. exemplar, ubi illud à me mutatum erat in *aliena*. fore non improbem.

M. TULLIUS CICERO

AD

QVIRITES POST REDITVM.

ORATIO VICESIMA SEPTIMA.

NON precatus à Joye Optimo, Maximo, ceterisque diis immortalibus, sum, Quirites, eo tempore, cum me, fortunæque meas pro vestra incolumitate, otio, concordiaque *decevi*, ut, si meas rationes unquam vestrae salutis anteposuissem: sempiternam penam sustinerem, mea voluntate susceptam. sin & ea, quæ ante gesseram, conservandæ civitatis causa gessissem, & illam miseram profectionem vestrae salutis gratia suscepissem: ut, quod odium scelerati homines, & audaces in republicam, & in omne bonos conceptum jamdiu continerent, id i in me uno potius, quàm in optimo quoque, & in universa republica deficeret: hoc si animo in vos, liberosque vestros fuisset, ut aliquando vos, *passet* conscriptos, Italiæque universam, memoria mei, misericordia, desideriumque teneret: ejus devotionis me esse convictum iudicio deorum

immortalium, testimonio senatus, consensu Italiæ, confessione inimicorum, beneficio divino, immortalique vestro, maxime lato, Quirites. Et si homini nihil est *magis optandum*, quàm prospera, æquabilis, perpetuaque fortuna, secundo vitæ sine ulla offensione cursu: tamen, si mihi tranquilla, & placata omnia fuissent; incredibili quadam, & pænè divina, qua nunc, vestro beneficio, fruor, lætitiæ voluptate caruissem. Quid dulcius hominum generi à natura datum est, quàm sui cuique *liberi*? mihi verò & propter indulgentiam meam, & propter excellens eorum ingenium, vita sunt mea cariore, tamen non tanta voluptate erant suscepti, quanta nunc sunt resituti. Nihil cuiquam fuit unquam jucundius, quàm mihi meus frater, non tam id sentiebam, *cum fruebar*, quàm tunc, cum carebam: & posteaquam vos me illi, & mihi eum reddidistis. Res familiaris sua quemque delectat: reliquæ meæ fortunæ recuperatæ, plus mihi nunc voluptatis afferunt, quàm

H h 4

I nunc

1. *In me uno potius, quàm in optimo quoque, & in universa repub. deficeret.*] Ab exilio rediit lectio nem editionum primarum, confirmatam Pall. S. Victoris. Erf. Gembl. reperitque idem in suis Lambinus, sed non adde-

ctos fuit auctoris mentem quæ hæc, optasse ut sceleratorum odium in se potius deficeret & consumeretur, quàm in aliis. vulgata, *in me*, *nam p. q. in optimo* (quæque & in universa repub. deficeret).